

Advies verbetering aansluiting vmbo-tl op havo en mbo

VO-raad
Utrecht, februari 2010

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inleiding en leeswijzer	3
1. Achtergrond: waarom een advies en vanuit welk kader?	4
2. Aanpak advies: een onderzoek onder scholen (vmbo-tl, havo en mbo) én onder leerlingen	5
3. Resultaten onderzoek onder de scholen.....	6
4. Aanbevelingen om de knelpunten op het lossen: het advies	8
5. Tot slot: Vmbo-tl (en een goede aansluiting) in de toekomst.....	11
Literatuur	13

Voorwoord

De aansluiting van vmbo-tl met havo en mbo is een relevant thema voor onze sector. Het is belangrijk dat leerlingen hun talenten kunnen ontwikkelen. Een goede aansluiting met vervolgopleidingen hoort daar bij; als die overgang niet goed verloopt gaat dat ten koste van het leerproces.

Om beter zicht te krijgen op de aansluiting tussen de vmbo-tl en het vervolgonderwijs zijn veel gesprekken gevoerd. Gesprekken met het bestuur van het Platform-TL, de MBO Raad en veel scholen zijn gevoerd. In totaal hebben we ruim 60 scholen bezocht om een beter beeld te krijgen van de wijze waarop zij de aansluiting hebben ingericht. Wij zijn het Platform-TL, de MBO Raad en de scholen veel dank verschuldigd! Zonder hun medewerking en enthousiasme zouden wij niet in staat zijn geweest om tot dit advies te komen.

Het advies is gericht op een verbetering van de aansluiting. Wij zijn er van overtuigd dat de voorstellen die worden gedaan, een bijdrage leveren aan een betere doorstroming van leerlingen en daarmee aan het verbeteren van de kansen van onze jongeren. De VO-raad wil hier graag aan voortbouwen, samen met andere partijen, zoals de SPV en het Platform-TL, maar ook in het bijzonder met de MBO Raad, als vertegenwoordiger van – een groot deel van – de ontvangende scholen.

Inleiding en leeswijzer

In het voorjaar heeft de VO-raad het verzoek gekregen van het ministerie van OCW om een advies uit te brengen over de wijze waarop de aansluiting van vmbo-tl met havo en mbo verbeterd zou kunnen worden. Een verzoek dat voortkwam uit een brief van de VO-raad aan de staatssecretaris waarin staat dat de schakelfunctie van de vmbo-tl moeilijk is, vanwege de pluriforme uitstroom naar diverse mbo-opleidingen én naar havo.

Om het advies goed vorm te kunnen geven wilde de VO-raad meer informatie hebben over hoe scholen én leerlingen de aansluiting ervaren van vmbo-tl met mbo en havo. Het onderzoek onder scholen is onder regie van de VO-raad uitgevoerd door verschillende onderzoekers. Het onderzoek onder leerlingen is uitgevoerd door SARV International en bijgevoegd als bijlage bij het advies.

Dit advies is opgedeeld in 5 hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk gaat in op de achtergrond van dit advies. Waarom een onderzoek naar de aansluiting van het vmbo-tl met het vervolgonderwijs? Hoofdstuk 2 gaat in op de aanpak van het advies. In hoofdstuk 3 worden de onderzoeksresultaten besproken in combinatie met de bestaande relevante literatuur. Welke knelpunten komen naar voren uit eerdere onderzoeken en wat zegt ons onderzoek hierover? In hoofdstuk 4 wordt het advies van de VO-raad weergegeven. Tot slot worden in hoofdstuk 5 een aantal punten besproken waarvoor nader onderzoek nodig is.

1. Achtergrond: waarom een advies en vanuit welk kader?

De vmbo-tl is een veel gekozen leerweg binnen het vmbo. Bijna de helft (46%) van alle leerlingen gaat naar het vmbo en van deze leerlingen kiest een aanzienlijke groep (36%) voor de tl. De tl is eigenlijk een vreemde eend in de bijt van het vmbo omdat de tl de meeste verwantschap vertoont met het algemeen vormend onderwijs. De overige leerwegen in het vmbo bieden – als voorbereiding op het mbo – een meer of minder omvangrijk beroepsgericht programma aan.

Na het behalen van het vmbo-tl diploma kiezen drie van de vier leerlingen voor een vervolg in het mbo. Een groeiende groep leerlingen (inmiddels meer dan 20%) kiest voor een vervolgopleiding in het havo. Scholen staan voor de uitdaging deze leerlingen op basis van hetzelfde programma een goede uitgangspositie te geven voor zowel het havo als het mbo.

Voor de VO-raad staat vast dat de tl haar kracht en aantrekkelijkheid moet behouden. Tegelijkertijd zien we dat de vmbo-tl een opleiding is die zowel op de havo als op het mbo niet optimaal voorbereidt. Wij schreven hierover het volgende aan de staatssecretaris¹:

‘De schakelfunctie van de theoretische leerweg is een lastig fenomeen voor scholen omdat in een klas leerlingen zitten die naar mbo niveau 4 of naar de havo gaan om vervolgens mogelijk [allebei] door te stromen naar het hbo.’ Naar aanleiding van deze brief heeft het ministerie van OCW in het voorjaar van 2009 de VO-raad het verzoek gedaan om een advies uit te brengen over de wijze waarop de aansluiting van vmbo-tl op havo en mbo verbeterd kan worden.

Het vmbo heeft de wettelijke taak om leerlingen voor te bereiden op ‘naar inhoud verwante opleidingen in het aansluitend beroepsonderwijs’ (WVO artikel 10, lid 2b). Dit kan zij echter niet alleen, zij heeft daar de ontvangende scholen hard bij nodig. Het vmbo-tl moet weten wat de leerlingen nodig hebben om succesvol in te kunnen stromen in havo en mbo en zij moet dit aan haar leerlingen kunnen bieden. Dat vraagt kennis over het vervolgonderwijs, contact met het vervolgonderwijs en voldoende geld en ruimte. Wij zijn van mening dat het vmbo, dus ook het vmbo-tl, als toeleverende school verantwoordelijk is voor het realiseren van een goede aansluiting, maar dit is een gedeelde verantwoordelijkheid. Hij ligt net zo goed bij havo en mbo.

¹ Brief VO-raad, d.d. 25-9-2008 kenmerk 20081237

2. Aanpak advies: een onderzoek onder scholen (vmbo-tl, havo en mbo) én onder leerlingen

Er is al veel kwantitatief onderzoek verricht naar de knelpunten in de aansluiting van vmbo-tl met havo en mbo. Dat geeft een goed beeld van de omvang van leerlingenstromen en van de mate waarin leerlingen succesvol zijn in hun schoolloopbaan. Mogelijke oorzaken van problemen in de aansluiting en de wijze waarop scholen daarmee omgaan blijven in deze onderzoeken soms nog wat onderbelicht. Dat is de reden waarom de VO-raad heeft gekozen voor een verdiepend, kwalitatief onderzoek onder vmbo-tl-afdelingen, mbo-instellingen en havo-afdelingen. Het doel van het onderzoek was zicht te krijgen op belemmerende en stimulerende factoren in de aansluiting van vmbo-tl op het vervolgonderwijs (havo en mbo). De gl is ook in dit onderzoek meegenomen.

Ten behoeve van dit onderzoek zijn in de eerste helft van schooljaar 2009-2010 (voornamelijk face to face, een enkele keer telefonische) interviews gehouden gevoerd met docenten, decanen en teamleiders van 35 vmbo-tl-afdelingen, 12 havo-afdelingen en 9 mbo-afdelingen.

De centrale onderzoeksvragen in het onderzoek waren:

- Welke knelpunten ervaren professionals en leerlingen bij de aansluiting van de tl op het havo en het mbo?
- Op welke wijze kan de aansluiting tussen de tl en vervolgonderwijs worden verbeterd?

Het rapport dat is geschreven naar aanleiding van ons onderzoek, vindt u in bijlage 1.

Daarnaast hebben wij onderzoek laten doen onder havo- en mbo-leerlingen, afkomstig van vmbo-tl, om te achterhalen welke problemen zij hebben ervaren in de overgang van vmbo-tl naar havo of mbo. Dit onderzoek is uitgevoerd door SARV International en in een aparte rapportage bijgevoegd (bijlage 2).

Parallel aan dit onderzoek heeft een veldraadpleging plaats gevonden van de Stichting Platforms VMBO (SPV) over de verbetering van de programmatische aansluiting van de beroepsgerichte leerwegen (BB, KB en GL) op het mbo.

3. Resultaten onderzoek onder de scholen

Aansluiting algemeen

Scholen voelen zich verantwoordelijk en willen graag samenwerken. Maar de samenwerking komt nog moeizaam van de grond.

In de praktijk is er op allerlei manieren aandacht voor de aansluitingsproblematiek: een goede aansluiting wordt belangrijk gevonden en de scholen voelen zich (geheel dan wel samen met de 'andere', dat wil zeggen toeleverende of ontvangende school) verantwoordelijk voor de aansluiting. Opvallend is hierbij dat van de drie partijen, vmbo-tl, havo en mbo, vooral havo zich primair verantwoordelijk voelt voor de aansluiting met i.c. vmbo-tl. Het mbo ziet de aansluiting vooral als een gedeelde verantwoordelijkheid (7 van de 9 mbo-instellingen). Het vmbo voelt zich wel verantwoordelijk, echter een groot aantal ondervraagde vmbo-scholen vindt dat de verantwoordelijkheid primair bij de ontvangende school ligt. Ook voelt zo'n 20% van de vmbo-tl-afdelingen zich niet verantwoordelijk.

Er is vanuit vmbo-tl een grote betrokkenheid bij de leerlingen. Vanuit die betrokkenheid is er behoefte aan contact met het vervolgonderwijs om de aansluiting goed vorm te kunnen geven. Uit ons onderzoek blijkt echter dat het contact met de andere scholen nog wel eens te wensen over laat. Maar liefst 21 van de 35 vmbo-tl-afdelingen noemen het gebrek aan contact met het mbo als knelpunt. Van de vmbo-tl-afdelingen ervaren 5 van de 35 knelpunten in de samenwerking met havo. Het mbo en havo klagen in mindere mate over gebrek aan contact.

Knelpunten in de aansluiting

In de aansluiting van vmbo tl met mbo en havo doen zich verschillende knelpunten voor. De belangrijkste zijn:

1	de programmatische aansluiting tussen vmbo-tl met havo en (in mindere mate) mbo laat te wensen over;
2	mager beroeps- en opleidingsbeeld: leerlingen zijn onvoldoende voorbereid op het vervolgonderwijs. Ze kunnen daardoor moeilijk een gerichte opleidingskeuze maken (wat past bij mij) en zijn onvoldoende voorbereid op de (andere) manier van werken (didactiek en pedagogiek)
3	het contact en de samenwerking van vmbo-tl met havo en mbo laat te wensen over, waardoor 'rafelranden' in de aansluiting blijven bestaan.

Hieronder zullen deze drie knelpunten nader worden toegelicht. Ook zal in de tekst onderscheid worden gemaakt naar knelpunten voor de aansluiting met havo en knelpunten voor de aansluiting met mbo.

Knelpunten in aansluiting vmbo-tl op havo

Uit ons onderzoek komen twee hoofdknelpunten naar voren als het gaat om de aansluiting met het havo namelijk:

1. de matige aansluiting van vmbo-tl op havo wat betreft de vakinhoud, voor in ieder geval de vakken wiskunde, Nederlands en Engels.
2. het niet voorbereid zijn op het 'anders' moeten leren op de havo.

Het eerste knelpunt, de matige aansluiting qua vakinhoud, ook wel programmatische aansluiting genoemd, wordt vaak aangepakt door het aanbieden van 'reparatieprogramma's. Deze ontstaan meestal in onderlinge afstemming tussen aan elkaar overdragende vmbo-tl -en havo-afdelingen. Samenwerking is hierbij dus cruciaal.

Het tweede knelpunt, het 'anders' moeten leren op het havo heeft te maken met de wijze waarop het onderwijs wordt aangeboden (pedagogiek en didactiek) en de moeilijkheidsgraad van het onderwijs. De overstap van vmbo-tl naar havo wordt als groot ervaren. De vmbo- en havo-scholen in ons onderzoek

geven aan dat er een wezenlijk verschil is tussen beide schoolsoorten in de wijze waarop de lesstof wordt aangeboden en moet worden toegepast. Er wordt een groot beroep gedaan op de zelfstandigheid en de planningsvaardigheden van leerlingen. Een goede werkhouding en motivatie is belangrijk voor het succes op het havo. Ook door leerlingen zijn beide knelpunten genoemd.

Knelpunten in aansluiting van vmbo-tl op mbo

Daarnaast worden er drie belangrijke knelpunten benoemd als het gaat om de aansluiting met het mbo namelijk:

1. het magere beroeps- en opleidingsbeeld
2. het verschil in pedagogiek en didactiek tussen vmbo en mbo, het niet voorbereid zijn op het 'anders moeten leren'
3. programmatische aansluiting

Het magere beroeps- en opleidingsbeeld wordt door veel docenten en teamleiders van mbo én door leerlingen als belangrijkste knelpunt wordt gezien. Op dit terrein is – voor zowel de leerling, de school als de overheid - nog veel winst te behalen. Ook al gebeurt er al veel op het gebied van loopbaanoriëntatie- en begeleiding (LOB), het is getuige de klachten over het gebrek aan beroeps- en opleidingsbeeld door zowel mbo als leerlingen, de vraag of dit op de juiste manier gebeurt.

Ook het verschil in didactiek in het mbo wordt door leerlingen en docenten gezien als hobbel. Uit de gesprekken met scholen blijkt dat het vmbo-tl niet actief bezig is met de voorbereiding hierop. Dat heeft wellicht te maken met het feit dat het vmbo-tl competentiegericht onderwijs niet goed kent (men weet niet hoe daarop voor te bereiden) en er geen positief beeld van heeft (het wordt veelal geassocieerd met leerlingen 'los laten').

Vergeleken met het havo worden in de programmatische aansluiting tussen vmbo en mbo minder 'hobbels' ervaren. Feit is wel dat er ook in het mbo tekorten worden geconstateerd op de kernvakken wiskunde, Nederlands en Engels.

Overkoepelend knelpunt: samenwerking

Omdat de meeste knelpunten voor zowel de aansluiting met het havo als met het mbo alleen optimaal opgepakt kunnen worden als men contact heeft en elkaar kent, kan geconcludeerd worden dat het overkoepelende knelpunt het gebrek aan samenwerking is. Er moet eerst worden samengewerkt wil men weten wat er van elkaar wordt verwacht. Vanuit deze samenwerking kunnen de programma's op elkaar worden afgestemd, kan de LOB op elkaar worden afgestemd en kunnen de verwachtingen over en weer afgestemd worden. Om samenwerking tot stand te brengen moet men zich ook verantwoordelijk voelen voor de aansluiting. Zoals eerder betoogd vinden wij dat het vmbo-tl daar een verantwoordelijkheid in heeft, maar niet als enige. Aan een goede aansluiting moeten alle partijen bijdragen, daarmee betreft het dus feitelijk een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Bij de overstap van po naar vo neemt het vo (dus het ontvangend onderwijs) in principe het initiatief voor het realiseren van een soepele overgang voor de leerlingen. Wij zouden daarbij willen aansluiten en het initiatief, waar het gaat om de aansluiting van vmbo-tl op havo en mbo, eveneens bij de ontvangende scholen, dus havo en mbo, leggen. Natuurlijk moet het mogelijk zijn om in de regio gezamenlijk andere afspraken te maken

4. Aanbevelingen om de knelpunten op het lossen: het advies

Aan de scholen die hebben deelgenomen aan het onderzoek is gevraagd welke oplossingen zij zien voor de (door henzelf) aangedragen problemen. Deze aanbevelingen zijn getoetst op haalbaarheid bij docenten (via de docentennetwerken van het SLO) en schoolleiders (via de vmbo-tl-conferentie) en via het ledenpanel van de VO-raad.

Dat heeft geleid tot het volgende advies:

1. het **doorstroomrendement** tussen vmbo-tl en mbo/havo moet in beeld worden gebracht, gekoppeld aan een 'intake- en terugkoppelingstool' op leerling-niveau;
2. de samenwerking tussen vmbo-tl en havo/mbo moet worden gestimuleerd door een **stimuleringsregeling**;
3. **oriëntatie en voorbereiding op het vervolgonderwijs** in het onderwijs moet worden versterkt;
4. de **kernvakken**, Nederlands, wiskunde en Engels in vmbo-tl moeten worden opgewaardeerd

Ad 1 Het in beeld brengen van het doorstroomrendement tussen vmbo-tl en mbo/havo

Gericht op knelpunt 3: mager contact en samenwerking vmbo-tl met mbo en havo. Echter (daarmee) ook gunstig voor de oplossingen van de andere knelpunten.

- *Waarom?*
Door het rendement van scholen in combinatie van aanleverende en ontvangende school zichtbaar te maken wordt onderstreept dat men als school niet alleen bezig is met de eigen opleiding, maar dat men ook als combinatie aan zet is als het gaat om het realiseren van een soepele overgang van vmbo-tl naar vervolgonderwijs.
Vmbo-tl scholen worden nu extern 'afgerekend' op de eindexamenresultaten van hun leerlingen, niet op de mate waarin ze hun leerlingen voorbereiden op het vervolgonderwijs. Er is daarmee geen externe trigger om de leerlingen goed voor te bereiden op het vervolgonderwijs, in de vorm van bv. LOB. Het doorstroomrendement zou bij voorkeur gecombineerd moeten worden met een 'aanmeldings- / terugkoppelingstool'. Daarmee wordt niet alleen op landelijk niveau duidelijk waar een school staat, maar hiermee wordt ook op leerling-niveau duidelijk wat hij kan en kent en hoe hij heeft gepresteerd op de nieuwe school.
- *Hoe?*
De resultaten van scholen in combinatie van aanleverende (vmbo-tl/gl) en ontvangende (mbo/havo) school worden getoond in termen van bijvoorbeeld switchgedrag,, uitvals cijfers en studieresultaten. De toeleverende en ontvangende school kunnen zo worden afgezet tegen andere toeleverende dan wel ontvangende scholen. Minder goede resultaten kunnen aanleiding zijn voor een gesprek over verbeterde aansluiting. De 'intake-/terugkoppelingstool' geeft goede informatie over wat een leerling kan en kent en hoe het hem is vergaan in het vervolgonderwijs (prestaties, successen, problemen).
- *Wie?*
Het onderwijsrendement en de terugkoppelingstool kunnen worden ontwikkeld in opdracht van de branche en worden uitgevoerd door de branche. Concreet betekent dat de MBO Raad en de VO-raad. Hierbij kan gedacht worden aan Vensters voor Verantwoording. Het kan echter ook worden opgepakt door de onderwijsinspectie. Een meerderheid van de scholen zijn voorstander van het laten opnemen van het doorstroomrendement in het toetsingskader van de onderwijsinspectie.
- *Hoe verder?*
De VO-raad en MBO Raad als brancheorganisaties, en het Platform-TL als vertegenwoordigers van het (midden)management vmbo-tl gaan in gezamenlijkheid uitwerken hoe het doorstroomrendement gestalte moet krijgen en wie, wat hen betreft, de uitvoerende partij wordt. De uitgewerkte versie zal tweede helft 2010 worden voorgelegd aan het ministerie van OCW.

Ad 2. De samenwerking tussen vmbo-tl en havo/mbo moet worden gestimuleerd door een stimuleringsregeling;

Gericht op knelpunt 3: mager contact en samenwerking vmbo-tl met mbo en havo. Echter (daarmee) ook gunstig voor de oplossingen van de andere knelpunten.

- *Waarom?*
Samenwerking tussen vmbo-tl en mbo/havo blijft altijd van belang om leerlingen een soepele overgang te bieden van vmbo naar vervolgonderwijs. Scholen moeten elkaar kennen om leerlingen goed voor te kunnen bereiden op de nieuwe school en om leerlingen goed te kunnen 'ontvangen' vanuit de oude school. Een samenwerkingsregeling kan scholen stimuleren tot samenwerking in 'evidence based' projecten genereren en evt. een basis vormen voor aanpassing van beleid (welke voorwaarden zijn nodig voor goede samenwerking, wat is er nodig om dit breed te laten 'landen' in het vo en mbo, is er extra bekostiging nodig?).
- *Hoe?*
Scholen dienen als 'partners' (toeleverende en ontvangende scholen) een projectvoorstel in. Het project moet leiden tot concrete, meetbare verbetering van de aansluiting. Op basis van een voor- en nameting kunnen de effecten worden bepaald.
- *Wie?*
Het geld voor de regeling is afkomstig van OCW. De regeling moet worden uitgevoerd door een nog nader te bepalen uitvoeringsorganisatie.
- *Hoe verder?*
De regeling en het eraan te koppelen bedrag moeten worden uitgewerkt. Hierbij zijn OCW, de VO-raad en MBO Raad aan zet. Overleg zal worden gevoerd met het Platform-TL. Halverwege 2010 zal een voorstel voor de regeling aan OCW worden aangeboden.

Ad 3. De positie van oriëntatie op het vervolgonderwijs en voorbereiding op het vervolgonderwijs in het vmbo-tl moet worden verstevigd

Gericht op knelpunt 1: mager beroeps- en opleidingsbeeld

- *Waarom?*
Een goede voorbereiding op het vervolgonderwijs is cruciaal voor leerlingen om een goede keuze te kunnen maken en voorbereid te zijn op cultuur en werkwijze in het vervolgonderwijs. De voorbereiding is nu vaak te mager. Te vaak is LOB aanbodgericht in plaats van vraaggericht. LOB behelst op dit moment vooral vaak voorlichting over welke opleidingen er aangeboden worden op het mbo. Hierbij wordt voorbij gegaan aan wat de leerling nodig heeft om een goede keuze te maken. Alleen voorlichting is niet voldoende voor veel leerlingen om te weten welke opleiding bij hem past en wat de opleiding inhoud. Te vaak zijn leerlingen ook nauwelijks voorbereid op wat ze kunnen verwachten op de nieuwe school, zowel qua methodiek als qua cultuur.
- *Hoe?*
LOB moet een veel sterkere positie krijgen in het onderwijs. Het moet zich niet alleen richten op voorlichting, maar bij voorkeur leerlingen helpen met het geven van antwoorden op de vragen 'wie ben ik, wat kan ik, wat wil ik'. Ook is het belangrijk dat leerlingen worden voorbereid op cultuur en didactiek van het vervolgonderwijs, in het vmbo-tl, maar ook daarna op het mbo of havo. Bij voorkeur gebeurt dat door leerlingen ook te laten ervaren hoe het vervolgonderwijs 'is'. Deze vorm van LOB vraagt extra middelen ten opzichte van de huidige inzet.
- *Wie?*
De VO-raad is bezig met een stimuleringsproject voor LOB. Dit zal leiden tot een stimulans bij en handvatten voor de scholen voor betere LOB. Ook de MBO Raad gaat met LOB aan de slag. VO-raad en MBO Raad trekken bij voorkeur samen op waar het de aansluiting vmbo op mbo betreft. Het

project van de VO-raad is afgerond in 2012. Van OCW zal een extra financiële inzet voor de scholen nodig zijn om LOB zodanig stevig neergezet te krijgen als voor de leerlingen wenselijk is.

- *Hoe verder?*
VO-raad en MBO Raad voeren stimuleringsproject uit. Tot die tijd kunnen scholen via de stimuleringsregeling samenwerking samen aan de slag met LOB obv extra middelen. Na beëindiging van de projecten van de VO-raad en de MBO Raad en de opbrengsten daarvan, en beëindiging van de stimuleringsregeling, is helder hoeveel extra middelen nodig zijn voor LOB. In 2012 zal dit, samen met de projectresultaten, aan OCW worden voorgelegd.

Ad 4: de kernvakken, Nederlands, wiskunde en Engels in vmbo-tl moeten worden opgewaardeerd

Gericht op knelpunt 2: slechte programmatische aansluiting

- *Waarom?*
De vakken Nederlands, Engels en wiskunde zijn belangrijk voor (bijna) elke vervolgopleiding en zijn belangrijk in de maatschappij. Uit ons onderzoek is ook gebleken dat deze vakken in de aansluiting naar havo het meeste reparatiewerk te doen is. Tot slot geven zowel leerlingen als scholen aan dat het niveau van deze vakken best hoger mag. Ook in de didactiek en pedagogiek kan nog het een en ander worden bijgesteld, bij voorbeeld door meer in te zetten 'realistisch leren' en het leren van (taal- en reken)vaardigheden. Taal en rekenen krijgen al veel aandacht, onder begeleiding van de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen gaat het niveau van taal en rekenen op het vmbo omhoog naar 2f. Dit is een minimumniveau. Om de aansluiting met, in ieder geval havo, goed te borgen is een extra plus in het aanbod, dan wel niveau wenselijk.
- *Hoe?*
De eindtermen worden verzwaaard zodat de aansluiting met zowel het mbo als het havo soepeler verloopt. Ook wordt gekeken naar de didactische aanpak en gezocht naar manieren om het onderwijs bv. 'ervaringsgerichter' te maken. Dat laatste kan ook gebeuren voor havo.
- *Wie?*
VO-raad en platform-TL buigen zich over het 'hoe', de eindtermen worden uiteindelijk vastgesteld op basis van advies van de VO-raad met medewerking van Platform-TL aan OCW.
- *Hoe verder?*
Eind 2010 zal er een voorstel liggen voor de wijze waarop de kernvakken verstevigd kunnen worden en wat daar voor nodig is (bijvoorbeeld nieuwe eindtermen).

5. Tot slot: Vmbo-tl (en een goede aansluiting) in de toekomst

In ons onderzoek en advies hebben wij ons vooral geconcentreerd op de aansluiting tussen vmbo-tl en mbo enerzijds en havo anderzijds, op basis van de huidige situatie. Om het vmbo-tl ook in de toekomst een 'sterk merk' te laten blijven en de aansluiting sterk te houden is meer nodig dan dat. Daar gaan we hieronder kort op in.

- Verschil gl tl -

Waarin verschilt een gl- van een tl-leerling? Formeel is het zo dat de exameneisen van de theoretische en de gemengde leerweg in één vak verschillen: waar in de gemengde leerweg een beroepsgericht vak staat, staat in de theoretische leerweg een avo-vak². Het aanvankelijke onderscheid tussen GL en TL is gaandeweg vervaagd.³

In ons onderzoek bleek nauwelijks verschil tussen gl en tl. Wel lijkt er een iets betere aansluiting van de gl op mbo te zijn. De vraag is wel wat de oorzaak is en wat het gevolg: hebben leerlingen een beter beroepsbeeld als ze vmbo-gl hebben gedaan, of kiezen ze voor de gl omdat ze al weten wat ze willen (dus al een redelijk goed beroepsbeeld hebben)? Dat komt uit ons onderzoek nog onvoldoende naar voren en vergt nader onderzoek. Feit is wel dat het onderscheid kunstmatig is en feitelijk niet zinvol. Als leerlingen een tl-opleiding volgen is er immers geen mogelijkheid voor een beroepsgericht vak, als leerlingen een gl-opleiding volgen lijkt de status, zo horen wij van de scholen, een probleem te zijn. Wij willen graag met de scholen en met OCW in gesprek over de positie van gl en tl en het nut van het onderscheid tussen beide. In het verlengde hiervan kan worden opgemerkt dat de sectorkeuze in vmbo-tl ook weinig praktische waarde lijkt te hebben. De verschillen vervagen vanaf 1 augustus 2010 nog sterker omdat er dan 1 sectorvak verplicht is, het tweede sectorvak wordt een keuzevak.

→ Vmbo-tl en (doorstroom naar mbo én hbo:)de beroepskolom

Na vmbo-tl gaat een deel van de leerlingen naar het mbo. Maar dat is voor lang niet allen het eindonderwijs. Ruim 20% gaat naar havo en van daaruit gaat weer 56% naar hbo.⁴ Ook is er een behoorlijk aandeel leerling dat na het mbo naar hbo gaat. Van alle mbo niveau 4 deelnemers stroomt bijna 30% direct door naar het hbo.⁵

Uit onderzoek van SARV International blijkt dat aan het onderwijs nog wel het een en ander te verbeteren valt als het gaat om niveau en didactiek. Leerlingen vinden dat ze op vmbo tl minder hebben geleerd dan wat ze hadden aangekond 'met een beetje goede leraar let je wel even 10 minuten op en snap je waar de les over gaat'.⁶ Die inhoudelijke uitdaging is er wel voor de tl-ers als ze naar havo gaan, maar havo wordt tegelijkertijd ervaren als saai 'economie is zo saai.... Het is echt een uitdaging om niet in slaap te vallen'.⁷ Over MBO wordt juist gezegd dat de andere vorm van onderwijs voor de leerling wel erg wennen is en dat ze 'veel' moeten doen, maar het niveau is weer lager 'het is hier vaak makkelijker dan op het vmbo'.⁸

Perspectief op havo, mbo én hbo

Vmbo-tl is geen eindonderwijs, na de tl volgt havo en mbo, en niet zelden volgt daarna weer hbo. Dit vraagt om een soepele doorstroom - voor hen die dat kunnen en willen - van vmbo-tl naar hbo én al tijdens het vmbo-tl, om perspectief op niet alleen havo en mbo, maar ook op hbo.

² Esch, van & Neuvel, 2009

³ Van Grinsven e.a., 2008

⁴ Veldhoven, 2009

⁵ <http://www.minocw.nl/publicatie/1535/Doorstroom-tussen-onderwijssoorten.html#A3621>

⁶ Van Lier & Kleijne, 2010

⁷ Van Lier & Kleijne, 2010

⁸ Van Lier & Kleijne, 2010

Initiatieven zoals de havoXL in Nieuwegein waarin leerlingen van het vmbo-tl in zes jaar de mogelijkheid krijgen via een langere havo het hbo te bereiken juicht de VO-raad toe. Uitgangspunt is dat het belang van de leerling voorop staat.

Naast langzame routes pleit de VO-raad ook voor verkorte routes. Ook vm3 en 4 trajecten waarbij vmbo-scholen en mbo-instellingen gestimuleerd worden om in goede samenwerking een doorlopende leerlijn van onderop door docenten te ontwikkelen.

De VO-raad voert eerste gesprekken in het kader van de Commissie Smit en Commissie Veerman over herpositionering van het onderwijs op de middellange termijn, zowel het vmbo, havo als het vwo. Met een aantal leden worden denkrichtingen verkend. Hierin is ook de gl/tl opgenomen. Centraal moet daarbij wat de VO-raad betreft staan dat de opleiding de leerling uitdaagt. Dat vraagt o een juiste mix van vaardigheden en kennis en om een uitdagend niveau.

Toelatingseisen van vmbo naar havo: selecteren aan de poort

Al met al vindt de overgrote meerderheid van de havo's het sec hebben van een vmbo-diploma geen voldoende waarborg voor een goed studieverloop van vmbo'ers tijdens het vervolg op het havo. Ze bouwen allerlei extra waarborgen in om een goed studieverloop van vmbo'ers tijdens de havo-periode te bevorderen.⁹

Havo opleidingen mogen aanvullende toelatingseisen stellen voor vmbo-leerlingen. Scholen bepalen nu zelf welke eisen dat zijn. Sommige scholen selecteren op motivatie, andere op het gemiddelde eindexameneisen of op de basisvakken. Onderzoek wijst uit dat scholen dat doen omdat ze een vmbo-tl-diploma als onvoldoende garantie zien voor een succesvol studieverloop op het havo. Vanuit ouderorganisaties is er echter veel kritiek op deze werkwijze van scholen, mede omdat men het vaak niet duidelijk vindt wat de eisen zijn en hoe de selectie tot stand komt.

De VO-raad heeft er begrip voor dat havo-opleidingen in de huidige situatie met de vmbo scholen uit hun regio aanvullende eisen willen stellen. Wel vindt de VO-raad dat havo-opleidingen hierover volstrekt transparant dienen te zijn: ouders, leerlingen en de vmbo opleidingen moeten weten welke aanvullende eisen de school stelt en hoe de school de selectie aanpakt. Daarnaast vindt de VO-raad dat ex-vmbo-ers, die de overstap maken naar het havo, dezelfde rechten moeten hebben als reguliere havisten. Wel blijft het belangrijk dat scholen zwaarwegende adviezen aan leerlingen geven om de leerling te helpen zijn of haar talent optimaal te benutten. Op termijn zou het streven moeten zijn dat de aansluiting tussen vmbo-tl en havo zodanig is dat aanvullende eisen niet nodig zijn. Een leerling met een diploma vmbo-tl heeft doorstroomrecht naar havo.

⁹ Van Esch & Neuvel, 2009

Literatuur

Esch, W. van en Neuvel, J. (2009) *Een stukje Nederlandse droom: doorstroom van vmbo naar havo*, 's-Hertogenbosch, ECBO

Grinsven, V. van en Elphick, E. (2008) *Rapportage. Themabijeenkomst Versterkte positionering van de TL in het vmbo*, Utrecht, Adviesgroep VMBO

Lier, L. van en Kleijne, M. (2010) *VO-Raad. Wat heb je nou aan informatie zonder motivatie?*, Hilversum, VO-Raad

Veldhoven, M. (2009) *Kiezen voor de VMBO-t leerling*, Oss, ROC de Leijgraaf

Website:

www.minocw.nl